

Käräjätuomareiden ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita syytekohtia sisältäneessä asiassa

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Turun hovioikeus on 27.2.2023 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 8.12.2022 antamansa tuomion nro 22/149784 asiassa R 22/969, joka koskee Pirkanmaan käräjäoikeuden 10.11.2021 asiassa R 21/4033 antamaa välituomiota ja käräjäoikeuden samassa asiassa 16.5.2022 antamaa tuomiota nro 22/120594.

Käräjäoikeus oli tuominnut vastaajan muun ohella 25.7.-14.8.2019 tehdystä vahingonteosta (syytekohta 1), 13.-14.8.2019 tehdystä lähestymiskiellon rikkomisesta (syytekohta 2), 14.8.2019 tehdystä vahingonteosta (syytekohta 4) ja 14.8.2019 tehdystä lievästä ampuma-aserikoksesta (syytekohta 6). Käräjäoikeuden tuomiosta oli valitettu Turun hovioikeuteen.

Hovioikeus on todennut tuomiossaan, että syyteoikeus mainituista rikoksista vanhentuu lain mukaan kahdessa vuodessa. Koska hovioikeuden mukaan haaste oli annettu asiassa vastaajalle tiedoksi 25.8.2021, oli syyteoikeus näistä rikoksista vanhentunut. Hovioikeus on tämän vuoksi hylännyt syytteen mainituissa syytekohtissa 1, 2, 4 ja 6.

SELVITYS

Käräjäoikeuden ratkaisukokoonpanoon tuomion antamisvaiheessa puheenjohtajana kuulunut kärjätuomari A ja jäsenenä kuulunut kärjätuomari B ovat 2.5.2023 antaneet menettelystään yhteisen selvityksensä ja käräjäoikeuden laamanni 9.5.2023 lausuntonsa.

Ratkaisukokoonpanon selvityksen mukaan käräjäoikeudessa tapahtuneiden virheiden syntymiseen oli jossain määrin vaikuttanut se, että syyttäjä oli toimittanut käräjäoikeudelle haastehakemuksen sellaisessa aikataulussa, joka ei ole tosiasiasa mahdollistanut tiedoksiantoa ennen syyteoikeuden vanhentumista. Haaste oli annettu 3.8.2021 eli samana päivänä, kun asia oli tullut käräjäoikeudessa vireille, ja haastemiehelle oli annettu haastamiseen määräaika, joka oli ollut päivä ennen syyteoikeuden vanhentumista.

Selvityksessä painotetaan, että jos syyteoikeuden vanhentumisen huomaamatta jäämistä pidetään tuomioistuimen virheenä antamatta mitään merkitystä syyttäjän tai puolustajan toiminnalle, asetetaan vastuu asian ja siihen liittyvien detaljien selvittämisestä yksinomaan tuomioistuimelle. Tämän voidaan selvityksen mukaan katsoa olevan jonkinlaisessa ristiriidassa siihen, että tuomioistuimella ei ole mitään omakohtaista intressiä oikeudenkäynnin lopputulokseen toisin kuin asianosaisilla.

Syyttäjänä asiassa toiminut Länsi-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä C on 23.5.2023 antanut menettelystään selvityksensä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä 18.7.2023 lausuntonsa.

Aluesyyttäjän mukaan käsillä ollut asiakokonaisuus oli koostunut seitsemästä eri pöytäkirjasta, joista ensimmäinen oli saapunut syyttäjälueelle 8.7.2020 ja viimeinen 23.9.2020. Havaittuaan osan tutkituista rikoksista vanhenevan 14.8.2021 aluesyyttäjä oli kertomansa mukaan erottanut ne muusta asiakokonaisuudesta ja saattanut niitä koskevan syytteen käräjäoikeudessa vireille 3.8.2021. Aluesyyttäjä oli informoinut haastehakemuksen infolehdellä käräjäoikeutta asian kiireellisyydestä ja syyteoikeuden vanhentumisesta.

Syyteharkinta oli kyseessä olevilta osin valmistunut runsaan vuoden kuluttua siitä, kun asia oli tullut vireille ja alle kaksi viikkoa ennen syytekohtien vanhentumista. Aluesyyttäjän mukaan asia ei kuitenkaan ollut vangitun juttu ja syyteharkinnan keston oli vaikuttanut muiden priorisointia edellyttävien työtehtävien hoitaminen. Aluesyyttäjä toteaa, että asian vastaajalla on ollut voimassa oleva osoite ja avustaja esitutkinnassa, joten hänellä ei ollut tietoa siitä, että vastaajan tavoittaminen olisi ollut erityisen vaikeaa.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut asiassa käsityksensä, että aluesyyttäjän olisi tullut huolellisemmin seurata syyteharkintaan saatettujen tekojen syyteoikeuden vanhentumista, jotta vastaajan haastamiselle olisi jäänyt enemmän aikaa. Syyttäjän tulisi pyrkiä tutustumaan syyteharkintaansa jaettuihin asioihin jo niiden käsittelyn alkuvaiheessa siinä määrin, että syyttäjä kykenee ottamaan syyteoikeuden lähestyvän vanhentumisen huomioon työtehtäviensä priorisoinnissa. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut aluesyyttäjän sinällään asianmukaisesti ilmoittaneen syytteen nostamisen yhteydessä käräjäoikeudelle asian kiireellisyydestä ja lähestyvästä vanhentumisesta.

MERKINTÄ

Asianajajista annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan oikeuskanslerilla on oikeus panna vireille Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa lain 7 c §:ssä tarkoitettu valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa.

Oikeuskansleri on 4.5.2023 saattanut mainitun lainkohdan nojalla vastaajan puolustajana toimineen asianajajan menettelyn valvonta-asiana tutkittavaksi (dnro OKV/540/53/2023). Ilmoituksessaan valvontalautakunnalle oikeuskansleri totesi, ettei asianajaja ollut päämiestään käräjäoikeudessa puolustaessaan ja käräjäoikeuden tuomiosta vastaajan puolesta hovioikeuteen valittaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että päämies oli syytteessä ja hänet oli tuomittu käräjäoikeudessa teoista, jotka olivat syyteoikeudeltaan vanhentuneita.

Valvontalautakunta on 20.5.2024 antamassaan päätöksessä (dnro 20223) todennut asianajajan menetelleen huolimattomasti ja siten myös hyvän asianajajatavan vastaisesti. Valvontalautakunnan mukaan asianajajan huolellisuusvelvollisuuteen kuuluu valvoa rikosasiassa sitä, onko syyteoikeus asiassa vanhentunut. Kysymyksessä on päämiehen oikeusturvan kannalta merkittävä tieto, joka avustajan on huolellisesti toimien pyrittävä selvittämään.

Valvontalautakunta antoi asianajajalle huomautuksen.

RATKAISU

1 Arviointi

1.1 Käräjäoikeuden menettely

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 16 luvun 9 a §:n 1 momentin mukaan lähestymiskielon rikkomisesta tuomittava enimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on niin ikään yksi vuosi vankeutta.

Rikoslain 41 luvun 3 §:n mukaan lievästä ampuma-aserikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus on sakkoa.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Perustuslain 118 §:n 1 momentin mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisesta monijäsenisen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimielimen jäsenenä kannattanut.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden ratkaisukokoonpano on myöntänyt tuominneensa vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista. Virheet ovat tapahtuneet tilanteessa, jossa haaste oli annettu heti asian vireilletulopäivänä, mutta tiedoksianto vastaajalle oli onnistunut vasta haastehakemukseen sisältyneiden neljän rikoksen syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Tämä oli kuitenkin jäänyt havaitsematta asiaa käsiteltäessä pääkäsittelyssä ja tuomioita annettaessa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen tuomarin virheellinen menettely saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan tuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Ratkaisukokoonpanon huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei kokoonpano kiinnittänyt huomiota neljän käsiteltävänä olleen rikoksen syyteoikeuden vanhentumiseen tuomiota

annettaessa. Totean selvyyden vuoksi, että pidän koko ratkaisukokoonpanoa vastuussa menettelyn virheellisyydestä, koska kukin tuomari vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Käräjäoikeuden puheenjohtajana toimineen kärjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää lisäksi se, ettei hän kiinnittänyt huomiota kyseisten rikosten syyteoikeuden vanhentumiseen johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä. Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa asian käsittelyn eri vaiheessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään.

Toisaalta ratkaisukokoonpanon menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei sen virheellisestä menettelystä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Virheet ovat korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun myötä hovioikeuden hylättyä syyteen kerrotuista neljästä rikoksesta. Näissä syyteoikeudeltaan vanhentuneissa rikoksissa ei myöskään ole ollut kyse asian ainoista syytekohdista, ja oikeudenkäynti on useiden muiden vakavampien epäiltyjen rikosten käsittelemiseksi ollut tarpeellinen käräjäoikeudessa. Syyteoikeus ei myöskään ole vanhentunut ratkaisukokoonpanon omasta menettelystä.

Kun käräjäoikeuden ratkaisukokoonpanon menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei kokoonpanoon kuuluneiden kärjätuomareiden ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen heidän menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

1.2 Syyttäjän menettely

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:ssä säädetyllä tavalla syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan maininnut valtakunnansyyttäjän ohjeen ”Syyttäjän tehtävien kiireellisyys ja etusijajärjestys” ([VKS:2016:4](#)), jossa muun ohella todetaan, että mainittu syyttäjän tehtäviä koskeva säännös (joka on ollut saman sisältöinen ohjeen antamisen aikaan voimassa olleessa Syyttäjälaitoksesta annetussa laissa) velvoittaa lähtökohtaisesti syyttäjää huolehtimaan joutuisasti kaikista rikosvastuun toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Ohjeessa todetaan lisäksi, että laissa säädettyjen ja lain perusteella asetettujen määräaikojen noudattaminen on kysymyksessä olevaa asiaa käsittelevän virkamiehen velvollisuus. Sitä ei esimerkiksi virkamiehen hoidettavina olevien muunlaisten asioiden suurikaan määrä oikeuta jättämään noudattamatta. Syyteoikeuden vanhentumista koskeva rikoslain 8 luku sisältää syyttäjän tehtävissä huomioitavia määräaikoja koskevia säännöksiä. Vaikka niiden ensisijaisena tarkoituksena ei olekaan säännellä rikosasioiden käsittelyn kiireellisyyttä, saavat ne syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteen luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden.

Neljän rikoksen syyteoikeus vanhentui tapauksessa asiakokonaisuuden ollessa käräjäoikeuden käsiteltävänä. Saadun selvityksen mukaan näitä neljää rikosta koskeva syyteharkinta valmistui runsaassa vuodessa ja alle kaksi viikkoa ennen rikosten syyteoikeuden vanhentumista.

Aluesyyttäjä oli havaittuaan mainittujen rikosten syyteoikeuden olevan vanhenemassa, erottanut ne nähdäkseen asianmukaisesti muusta asiakokonaisuudesta ja saattanut niitä koskevan syytteen vireille informoiden haastehakemuksen infolehdellä käräjäoikeutta asian kiireellisyydestä ja syyteoikeuden vanhentumisesta. Syyteharkinta-aika oli kuitenkin näiltä osin yli vuoden, mitä itsessään voidaan pitää pitkänä. Syyteharkinta oli lisäksi valmistunut hyvin lähellä rikosten syyteoikeuden vanhentumista. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan todennut, että aluesyyttäjän olisi tullut huolellisemmin seurata syyteharkintaan saatettujen tekojen syyteoikeuden vanhentumista, jotta vastaajan haastamiselle olisi jäänyt enemmän aikaa. Minulla ei ole perusteita arvioida asiaa toisin.

Aluesyyttäjä on todennut syyteharkintansa kestoon vaikuttaneen muun ohella muiden priorisointia edellyttävien työtehtävien hoitaminen. Pidän ymmärrettävänä, että syyttäjän kiireellisten työtehtävien hoitaminen viivästyttää hänellä olevien kiireettömämpien työtehtävien käsitteilyä. Yhdyn kuitenkin apulaisvaltakunnansyyttäjän näkemykseen, että syyttäjän tulisi pyrkiä tutustumaan syyteharkintaansa jaettuihin asioihin jo niiden käsittelyn alkuvaiheessa siinä määrin, että hän kykenee ottamaan syyteoikeuden lähestyvän vanhentumisen huomioon työtehtäviensä priorisoinnissa.

Myös syyttäjän toimintaa koskevassa ohjeistuksessa korostetaan, että syyteoikeuden vanhentumista koskeviin säännöksiin liittyvät määräajat saavat syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteen luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden. Sillä aluesyyttäjän mainitsemalla seikalla, että hänellä ei ole ollut tietoa vastaajan olleen erityisen vaikea tavoittaa, ei nähdäkseen ole oikeudellista merkitystä asian arvioinnissa.

Edellä esittämäni perusteella katson aluesyyttäjän laiminlyöneen suorittaa asiassa syyteharkinnan viivytyksettä. Pidän riittävänä toimenpiteenä kiinnittää aluesyyttäjän huomiota syyteoikeuden vanhentumisen huomioon ottamiseen syyteharkinnan joutuisuudessa ja työtehtävien priorisoinnissa.

2 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Pirkanmaan kärjäoikeuden kärjätuomarit A ja B ovat menetelleet lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista. Kärjätuomari A on lisäksi menetellyt virheellisesti käsitellessään asian puheenjohtajana syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia johtaessaan prosessia kärjäoikeuden pääkäsittelyssä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syyteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomareille A:lle ja B:lle huomautuksen heidän edellä kerrotusta lainvastaisesta menettelystään.

Kiinnitän lisäksi Länsi-Suomen syyttäjäalueen aluesyyttäjä C:n huomiota syyteoikeuden vanhentumisen huomioon ottamiseen syyteharkinnan joutuisuudessa ja työtehtävien priorisoinnissa.

Lähetän päätökseni tiedoksi Pirkanmaan kärjäoikeuden laamannille, valtakunnansyytäjälle sekä asiasta ilmoittaneelle Turun hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman